

ՀՀ կրթության և գիտության նախարարի
2012թ. 26. 01. 63-Ա/Ք հրամանի

Տ Ա Ր Ր Ա Կ Ա Ն Դ Պ Ր Ո Ց Ի
«Ե Ս Ե Վ Շ Ր Ջ Ա Կ Ա Ա Շ Խ Ա Ր Հ Ը»
ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՉԱՓՈՐՈՇԻՉ ԵՎ ԾՐԱԳԻՐ
(2-4-րդ դասարաններ)

1. ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ

Առարկայական չափորոշչի մշակման համար հիմք են ծառայել ՀՀ «Կրթության մասին» օրենքը, ՀՀ «Հանրակրթության մասին» օրենքը և Հանրակրթության պետական չափորոշիչը:

«Ես և շրջակա աշխարհը» առարկայի չափորոշիչը ներառում է՝

- *հայեցակարգը*, որում ներկայացված են այն հիմնադրույթները, որոնք կողմնորոշիչ դեր ունեն առարկայի գործառույթները որոշելու և դասագրքերը, ձեռնարկները և ուսումնական այլ նյութեր մշակելու համար,
- *առարկայի ուսումնական նպատակները*,
- *առարկայի բովանդակային պարտադիր միջուկը* (հենքային բովանդակությունը),
- *ուսումնական գործունեության տեսակները*, որոնք ուսուցման գործընթացում ըստ նպատակահարմարության կարող են ընտրվել և կիրառվել ուսուցչի կողմից,
- *սովորողների պատրաստվածությանը* (գիտելիքներ, կարողություններ և հմտություններ) *ներկայացվող պահանջների և արժեքային համակարգի նկարագրությունը*, ընդ որում՝ գիտելիքներին, կարողություններին և հմտություններին վերաբերող պահանջները ներկայացված են երեք՝ Ա, Բ, Գ մակարդակներով,
- *գրականության ցանկը*:

2. Հ Ա Յ Ե Ց Ա Կ Ա Ր Գ

Հանրակրթության պետական չափորոշչի համաձայն՝ «Ես և շրջակա աշխարհը» ուսումնական առարկան «Բնական գիտություններ» և «Հասարակական գիտություններ» ուսումնական բնագավառները ներկայացնող ինտեգրված պետական պարտադիր առարկա է 2-4-րդ դասարանների համար:

Տարրական դպրոցում բնության տարրերի ու երևույթների ուսումնասիրությունը, սովորողի աշխարհայացքի համակարգված ձևավորմանը զուգահեռ, պետք է հնարավորություն ընձեռի բնության մեջ, դասարանում կամ տանը դիտումների, փորձերի և այլ տարաբնույթ գործնական աշխատանքների միջոցով սովորողի մեջ զարգացնելու Հանրակրթության պետական չափորոշչով սահմանված ճանաչողության մեթոդները: Բնության անկենդան և կենդանի տարրերի, մարդու, Երկիր մոլորակի՝ որպես մարդկության ընդհանուր տան, ուսումնասիրությունը անհրաժեշտ է իրականացնել՝

ա) սովորողի շրջապատում (տուն, բնակավայր, բնական լանդշաֆտ) դիտվող բնության տարրերի և երևույթների դիտարկումների, պարզունակ փորձերի նկարագրության,

բ) սովորողի կողմից սեփական օրգանիզմը ճանաչելուն, առողջության պահպանմանը և անվտանգ կենսագործունեություն ծավալելուն ուղղված ուսումնական գործունեության տեսակների իրականացման,

գ) իր շրջապատը հետազոտելու տարրական կարողությունների ու դրանց վերաբերյալ ինքնուրույն եզրահանգումների կատարման ապահովման,

դ) Հայաստանի բնության բազմազանության, բնական ու հասարակական օբյեկտների ու երևույթների վերաբերյալ տարրական գիտելիքների ձևավորման,

ե) մայրցամաքների հայտնագործման ու հետազոտության մասին պատմությունների միջոցով:

7-10 տարեկան հասակը լավագույն տարիքն է համագործակցության, փոխըմբռնման, մարդու իրավունքների հիմնախնդիրները հասկանալու համար: Դա մարդու կյանքում սոցիալական ինքնագիտակցության աճի ժամանակաշրջանն է, և անհրաժեշտ է, որ հենց այս տարիքում ուսումնական գործընթացում քննարկման

հիմնական թեմա դառնան յուրաքանչյուրի նկատմամբ արդարացի վերաբերմունքի, սեփական արժանապատվության զգացումի, հանդուրժողականության, շրջապատի մարդկանց նկատմամբ բարյացակամության ձևավորմանն ուղղված հարցերը: Երեխայի համար շատ կարևոր է հենց այս տարիքում ընդունված լինել կոլեկտիվի կողմից, լինել նրա լիիրավ անդամը:

Հանրակրթության նպատակների և կրթական բարեփոխումների խնդիրների տեսանկյունից կարևոր է առարկայի բովանդակության մեջ այնպիսի թեմաների ներառումը, որոնք կապահովեն երեխայի՝ որպես աճող անհատականության սոցիալականացման, ինչպես նաև աշխարհաճանաչման և մարդկային հասարակության նկատմամբ սեփական դիրքորոշումը և հարաբերությունները ճշտելու, դրա միջոցով դեպի իրավական պետություն տանող ճանապարհի առաջին քայլերն անելու, իր երկրի արժանավոր քաղաքացի դառնալու համար անհրաժեշտ պայմանների ստեղծումը:

3. ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՌԻՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

Տարրական դպրոցի 2-4-րդ դասարաններում «Ես և շրջակա աշխարհը» առարկայի նպատակն է.

- սովորողներին **ծանոթացնել** իրենց շրջապատող աշխարհին, այնտեղ կատարվող բնական-հասարակական երևույթներին ու օբյեկտներին, մարդկային հարաբերություններին,
- **սովորեցնել** ճանաչել սեփական օրգանիզմը, ծանոթացնել օրգանիզմի խնամքի և հիգիենայի հիմնական կանոններին,
- **սովորեցնել** արդյունավետ հաղորդակցվել և համագործակցել ուրիշ մարդկանց հետ, նրանց մոտ **ձևավորել** իրենց և շրջակա աշխարհը ճանաչելու հմտություններ,
- **նպաստել** սեփական արժանապատվության զգացումի, հանդուրժողականության, շրջապատի մարդկանց նկատմամբ բարյացակամ վերաբերմունքի ձևավորմանը,
- **օգնել** դառնալու աշակերտական կոլեկտիվի լիիրավ անդամ, ձևավորել և զարգացնել ինքնուրույն որոշումներ կայացնելու, սեփական արարքները վերահսկելու, դրանց համար պատասխանատու լինելու գիտակցություն
- **նպաստել** աշակերտների ինքնադրսևորման ու ինքնարտահայտման հմտությունների ձևավորմանը,
- **ձևավորել** առողջ ապրելակերպին նպաստող վարքագիծ, բնության հանդեպ հոգատար վերաբերմունքի անհրաժեշտության գիտակցում,
- **նպաստել** սեփական երկրի պատմամշակութային արժեքների ժառանգորդը լինելու գիտակցմանը:

4. ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԲՈՎԱՆԴԱԿԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱԴԻՐ ՄԻՋՈՒԿ

2-րդ դասարան

Ով եմ ես: Իմ նախասիրությունները, նպատակները, սովորությունները:

Իմ փոքր և մեծ ընտանիքը: Դերերը և հարաբերությունները ընտանիքում:
Իրավունքներ ու պարտականություններ, համակեցության կանոններ:

Մեր դասարանը: Բարեկիրթ հաղորդակցություն: Հարաբերությունները դպրոցում: Իրավունքներն ու պարտականությունները դպրոցում:

Որտեղ եմ ապրում, իմ հարևանները: Իմ փողոցը, թաղը: Դերերը համայնքում:

Իմ քաղաքը, գյուղը: Հոգատար վերաբերմունք շրջապատի նկատմամբ:

Անկենդան և կենդանի բնություն, դրանց կապը: Շրջապատում հանդիպող բույսերը և կենդանիները: Պահպանության կարիք ունեցող բույսեր և կենդանիներ: Բույսերը և մարդը: Կենդանիները և մարդը: Բնության բարեկամները: Առողջ միջավայր: Սեզոնային փոփոխությունները բնության մեջ:

Սնունդ, մարզանք, հիգիենա: Վտանգավոր սովորություններ: Ինչպես խուսափել վարակներից: Անվտանգությունը տանը և դրսում: Երթևեկության կանոններ:

3-րդ դասարան

Ընկերական հարաբերություններ: Իմ իրավունքները և պարտականությունները: Տղաների և աղջիկների փոխհարաբերությունը: Արարք և հետևանք: Վարքի կանոններ: Իմ շրջապատի մարդիկ, մարդկանց դերերը:

Աշխատանք և ժամանց: Օրվա ռեժիմ: Որոշումներ կայացնել, խնդիրներ լուծել, կոնֆլիկտներ: Նախասիրություններ, նպատակներ:

Աստղեր, Արեգակ, Լուսին, Երկիր:

Բնությունը տարվա տարբեր եղանակներին: Բույսերն ու կենդանիները տարվա տարբեր եղանակներին: Մարդու արձագանքը եղանակների փոփոխություններին:

Մարդու մարմնի կառուցվածքը, օրգանների համակարգեր: Զգայարաններ: Մաշկ. մեր օրգանիզմի պաշտպանությունը: Հիվանդությունների կանխարգելում: Ա-

նողջ և ռացիոնալ սնունդ: Մաքուր կենցաղ, կեցվածք, կոփում: Օգտակար և վնասակար սովորություններ:

Վտանգները մեր շրջապատում: Ծայրահեղ իրավիճակներ: Պաշտպանությունը բնական աղետների ժամանակ:

4-րդ դասարան

Բնություն: Երկիր մոլորակի բազմազանությունը: Երկրի մակերևույթի հիմնական ձևերը: Մայրցամաքներ, օվկիանոսներ:

Օդ, հող, ջուր: Կենդանի մոլորակ. բույսեր, կենդանիներ, մարդ: Փոխկապվածությունը բնության մեջ:

Մարմիններ, նյութեր, մասնիկներ: Նյութերի բազմազանությունը, հատկությունները: Ջերմաստիճան, չափ ու կշիռ:

Մարդու կախվածությունը շրջակա միջավայրից: Ինչպես է մարդը վերափոխել բնությունը: Տնտեսություն: Ապրանքափոխանակություն, առևտուր, փող: Տնտեսությունը և բնությունը: Օգտակար հանածոներ: Բնության պահպանությունը: Բնությունը մարդու ստեղծագործություններում:

Հայաստանն իմ հայրենիքն է: Մեր պետականության խորհրդանիշները: Ազգային-պետական տոներ: Հայաստանի տեղն աշխարհում, մեր հարևան պետությունները: Հայաստանի մարզերը, քաղաքները: Հայաստանի պատմամշակութային արժեքները:

Կողմնորոշում տեղանքում, հորիզոն, կողմնացույց:

Ճանապարհորդություններ վաղ անցյալում: Շուրջերկրյա ճանապարհորդություններ: Մայրցամաքների ու օվկիանոսների հայտնագործումն ու հետազոտումը: Ժամանակակից ճանապարհորդությունները օվկիանոսում, տիեզերքում:

Ժողովրդավար հասարակություն: Ընկալումների բազմազանություն: Կարծրատիպեր: Հանդուրժողականություն, իրավահավասարություն: Միջմշակութային հաղորդակցություն: Փոփոխությունները մարդու կյանքում: Անհատի դերը:

5. ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Ուսուցման գործընթացում, կախված թեմայից, դասի նպատակից, դասարանից, սովորողների առանձնահատկություններից, առկա հնարավորություններից և այլ հանգամանքներից, տվյալ դասի կամ դասի առանձին հատվածի համար ըստ նպատակահարմարության կարող են ընտրվել ուսումնական գործունեության հետևյալ տեսակները.

- ուսումնական նյութի բացատրում, լուսաբանում ինչպես ուսուցչի, այնպես էլ աշակերտների կողմից,
- երևույթների դիտարկում, մեկնաբանում,
- տեղանքի ուսումնասիրում, իրադրությունների հետազոտում,
- նկարների, ֆիլմերի դիտում, քննարկում,
- ուսումնական ձեռնարկների և այլ աղբյուրների ուսումնասիրում,
- գործնական և փորձնական աշխատանքների կատարում,
- գրաֆիկական աշխատանքների կատարում,
- արվեստի ստեղծագործությունների դիտում և հետազոտում,
- հիմնահարցերի հետազոտում,
- կոնֆլիկտային իրավիճակների քննարկում,
- ստեղծագործական աշխատանքների կատարում, ներկայացում,
- տեխնիկական սարքերով և գործիքներով աշխատանքների կատարում,
- խաղերի, մրցույթների, հանդեսների անցկացում,
- բանավեճերի, քննարկումների, դերային խաղերի կազմակերպում,
- իրավիճակների դիտարկում և արդյունքների վերլուծում,
- հաշվետվությունների պատրաստում, ներկայացում,
- նոր տեխնոլոգիաների, համակարգչային ծրագրերի օգտագործում,
- անհատական և խմբային, ինքնուրույն և համագործակցային աշխատանքների կատարում:

6. ՍՈՎՈՐՈՂՆԵՐԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՎՈՂ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Գիտելիքներ, կարողություններ, հմտություններ

2-րդ դասարան Ուսումնառության արդյունքում սովորողը պետք է՝		
Ա խումբ նվազագույն մակարդակ	Բ խումբ միջին մակարդակ (ավելանում են Ա խմբի պահանջներին)	Գ խումբ բարձր մակարդակ (ավելանում են Ա և Բ խմբերի պահանջներին)
Ով եմ ես		
<p>Կարողանա ներկայանալ, խոսել իր մասին, նկարագրել իր արտաքինը, նախասիրությունները, վերհանել իր և մյուսների նմանություններն ու տարբերությունները:</p> <p>Կարողանա տարբերակել իր հույզերը:</p> <p>Կարողանա տարբերակել զգայարաններով ստացած տեղեկությունները՝ որպես աշխարհն ընկալելու միջոց:</p>	<p>Կարողանա որպես առավելություն ընկալել իր և ընկերների տարբերություններն ու առանձնահատկությունները:</p> <p>Կարողանա նկարագրել տարբեր իրավիճակներում ունեցած իր հույզերը:</p>	<p>Կարողանա իր և ընկերների տարբերություններն ու առանձնահատկությունները հիմնավորել որպես առավելություն:</p> <p>Գիտակցի, որ տարբեր զգայարաններով ստացած տեղեկություններն օգնում են լիարժեք ընկալել աշխարհը:</p>

Ես և իմ ընտանիքը		
<p>Հասկանա «տուն», «ընտանիք», «գերդաստան» հասկացությունները, իմանա, որ ընտանիքները կարող են կազմով տարբեր լինել: Գիտակցի ընտանիքում դերերը, պարտականությունները և իրավունքները:</p> <p>Հասկանա փոխօգնության, փոխադարձ վստահության և հոգատար վերաբերմունքի կարևորությունը:</p> <p>Կարողանա պահպանել իր շրջապատում ընդունված համակեցության կանոնները, հարգի և աջակցի ընտանիքի անդամներին:</p>	<p>Հասկանա ընտանիքում իրավունքների և պարտականությունների փոխկապակցությունը:</p> <p>Կարողանա հիմնավորել համակեցության կանոնների անհրաժեշտությունն ընտանիքում:</p>	<p>Կարողանա հիմնավորել ընտանիքում փոխօգնության և պարտականությունների ստանձնման կարևորությունը:</p> <p>Գիտակցի ընտանիքում պարտավորությունների իր բաժինը:</p>
Ես և դպրոցը		
<p>Կիրառի դասարանական կանոնները:</p> <p>Իմանա հասակակիցների հետ արդյունավետ հաղորդակցվելու կանոնները, համագործակցության առավելությունը, պատրաստ լինի աջակցելու ընկերներին:</p> <p>Իմանա դպրոցում համակեցության և բարեկիրթ հաղորդակցման կանոնները, գիտակցի աջակերտ-</p>	<p>Կարողանա արդյունավետ հաղորդակցվել և համագործակցել համադասարանցիների և ուսուցիչների հետ:</p> <p>Կարողանա խուսափել կոնֆլիկտային իրավիճակներից, պատասխանատու վարքագիծ դրսևորի շրջապատի հանդեպ:</p> <p>Գիտակցի սեփական վարքագծի հնարավոր հետևանք-</p>	<p>Կարողանա տարբերակել այն իրավիճակները, որոնք կարող են հանգեցնել կոնֆլիկտի, նման իրավիճակներից խուսափելու համար համապատասխան վարք դրսևորել:</p> <p>Գիտակցելով արարքի և հետևանքների կապը՝ դրսևորի պատասխանատու վարքագիծ:</p>

<p>ուսուցիչ փոխհարաբերություններում և դերերի առանձնահատկությունները:</p>	<p>ները:</p>	
<p>Իմ տունը, իմ բակը, իմ փողոցը</p>		
<p>Իմանա իր հասցեն, կարողանա նկարագրել իր բնակության վայրը, շրջակայքի հիմնական կառույցները և դրանց նշանակությունը: Իմանա իր անմիջական հարևաններին: Հասկանա, որ ինքն այդ համայնքի մասնիկն է, իմանա և կարողանա կիրառել հասարակական վարքի կանոնները, պատրաստ լինի օգնել համայնքի անդամներին, տարիքով մեծերին:</p>	<p>Կարողանա իր բնակավայրում կողմնորոշվելու նպատակով հարցեր տալ և ուղղորդվել դրանցով:</p>	<p>Կարողանա պարզ գծապատկերների միջոցով ներկայացնել իր բնակավայրը:</p>
<p>Քաղաք և գյուղ</p>		
<p>Իմանա իր բնակավայրին բնորոշ գծերը, տեսարժան վայրերը: Կարողանա հոգատար վարքագիծ ցուցաբերել շրջապատի մարդկանց, բնաշխարհի, նյութական արժեքների նկատմամբ:</p>	<p>Կարողանա գործուն մասնակցություն ունենալ իր բնակավայրի բարեկարգմանը, ցուցաբերել շրջապատը մաքուր պահելու կարողություններ:</p>	<p>Կարողանա ներկայացնել իր բնակավայրի նյութական արժեքները, առանձնահատկությունները: Կարողանա իր բնակավայրի բարելավմանն ուղղված առաջարկներ անել:</p>

Բնությունն իմ շուրջ

Նախնական գիտելիք ունենա կենդանի օրգանիզմների և անկենդան մարմինների առանձնահատկությունների և դրանց փոխազդեցության մասին: **Կարողանա** տարբերել բնական և մարդու կողմից ստեղծված իրերը և շինությունները, անկենդան բնության տարրերը և կենդանի օրգանիզմները:

Ճանաչի իր շրջապատում տարածված կենդանիները, բույսերը:

Նախնական գիտելիք ունենա բույսերի կենսական ձևերի և կենդանիների հիմնական խմբերի մասին: **Կարողանա** ճանաչել վայրի և մշակովի բույսերը, վայրի և ընտանի կենդանիները:

Իմանա բնության մեջ պահելու վարքի հիմնական կանոնները:

Նախնական գիտելիք ունենա մարդու կյանքում բույսերի և կենդանիների դերի մասին:

Իմանա բույսերի նշանակությունը օդի մաքրության պահպանման համար:

Կարողանա թվարկել բույսերից և կենդանիներից ստացվող սննդամթերքները:

Կարողանա թվարկել կենդանի օրգանիզմներին առավել բնորոշ հատկությունները:

Կարողանա տարբերակել բույսերի կենսական ձևերը (ծառեր, թփեր, խոտաբույսեր) և կենդանիների որոշ խմբերի (միջատներ, ձկներ, սողուններ, երկկենցաղներ, թռչուններ, կաթնասուններ) ներկայացուցիչներին, բերի օրինակներ: **Կարողանա** ճանաչել նրանց իր շրջապատում կամ նկարների վրա:

Իմանա բույսերի աճի համար անհրաժեշտ պայմանները (լույս, խոնավություն, ջերմություն, հող):

Իմանա բուսական և կենդանական սննդի կարևորությունը իր օրգանիզմի աճի և զարգացման համար:

Կարողանա ինքնուրույն դիտարկումներ անել բնության մեջ կենդանի օրգանիզմների և անկենդան բնության տարրերի միջև գոյություն ունեցող որոշ կապերի վերաբերյալ և բացատրել դրանք:

Կարողանա բացատրել կենդանի օրգանիզմների միջև գոյություն ունեցող կապերը նրանց բնակեցման վայրերում:

Իմանա բույսերի բազմացման որոշ ձևեր, **ճանաչի** իր շրջապատում հանդիպող, պահպանության կարիք ունեցող որոշ բույսեր և կենդանիներ:

<p>Հոգատար վերաբերմունք դրսևորի կենդանական և բուսական աշխարհի հանդեպ, գնահատի բնության գեղեցկությունը:</p>		
<p>Առողջություն և անվտանգ կենսագործունեություն</p>		
<p>Նախնական գիտելիք ունենա սննդի և անձնական հիգիենայի նշանակության, սննդամթերքի ոչ ճիշտ օգտագործման վտանգների և դրանցից խուսափելու միջոցների մասին:</p> <p>Գիտակցի սեփական մարմնի խնամքին և առողջությանը հետևելու, մարմնամարզությամբ զբաղվելու կարևորությունը, տարբերակի առողջության համար վնասակար սովորությունները, գիտակցի մաքրակենցաղ ապրելակերպի դերը վարակներից խուսափելու համար: Իմանա տանը և այլուր հնարավոր վտանգավոր իրավիճակների և դրանց հետևանքների մասին, իմանա երթևեկության կանոնները, երկրաշարժի ժամանակ պաշտպանվելու տարրական կանոնները: Անվտանգ վարքագիծ դրսևորի:</p>	<p>Հասկանա սեփական վարքագծի և առողջության կապը, դրսևորի պատասխանատու վարքագիծ:</p> <p>Կարողանա կողմնորոշվել տանը և դրսում ստեղծված վտանգավոր և արտակարգ իրավիճակներում:</p> <p>Կարողանա օգտվել կենցաղային անվտանգ կառավարվող սարքերից:</p>	<p>Կիրառի անձնական հիգիենայի կանոնները, դրսևորի կամային հատկանիշներ առողջության համար վնասակար սովորություններից զերծ մնալու համար:</p>

3-րդ դասարան
Ուսումնառության արդյունքում սովորողը պետք է՝

Ա խումբ նվազագույն մակարդակ	Բ խումբ միջին մակարդակ (ավելանում են Ա խմբի պահանջներին)	Գ խումբ բարձր մակարդակ (ավելանում են Ա և Բ խմբերի պահանջներին)
Ես և իմ շրջապատի մարդիկ		
<p>Հասկանա, որ մարդը բնության և հասարակության մասնիկ է, զանազանի մարդկանց միջև գոյություն ունեցող տարիքային, սեռային տարբերությունները:</p> <p>Հասկանա, որ անձնային որակները պայմանավորված չեն սեռով:</p> <p>Կարողանա գնահատել իր և մյուսների հաջողությունները, համագործակցել, ընդունի համակեցության կանոնները:</p> <p>Կարողանա պաշտպանել սեփական իրավունքներն ու շահերը և գիտակցի իր պարտականությունները:</p> <p>Կարողանա տարբերակել արարքներն ըստ հնարավոր հետևանքների, ունենա պատասխանատու վարք:</p>	<p>Կարողանա բացատրել մարդու՝ բնության և հասարակության հետ փոխկախվածությունը և օրինակներ բերի:</p> <p>Կարողանա բացատրել տղաների և աղջիկների դերերը շրջապատում, նրանց զբաղմունքների և նախասիրությունների տարբերությունները: <i>(լրաց., խմբ. 03.02. 2014, N 87-Ա/Ք)</i></p> <p>Կարևորի ընկերական հարաբերությունների դերն իր կյանքում, կարողանա ուսումնական գործընթացում և խաղերի ժամանակ ստեղծել փոխօգնության և վստահության հարաբերություններ դասընկերների հետ:</p>	<p>Գիտակցի իրեն շրջապատող մարդկանց տարբեր դերերի փոխկախվածությունը, հասկանա դրանց կարևորությունը, կարողանա օրինակներով հիմնավորել:</p> <p>Հասկանա, որ փոխօգնությունը, համագործակցությունը և վստահության վրա հիմնված հարաբերությունները փոխշահեկան են, կարողանա բացատրել դա:</p>

Ինչպես եմ կազմակերպում իմ կյանքը		
<p>Կարողանա կազմակերպել իր առօրյան. օրվա ռեժիմ կազմել, պլանավորել իր ժամանակը և գործունեությունը, տարբերակել աշխատանքը ժամանցից, իմանա՝ ինչպես կազմակերպել հանգիստը:</p> <p>Պատկերացում ունենա կոնֆլիկտային իրավիճակներից խուսափելու և որոշում կայացնելու վերաբերյալ:</p> <p>Կարողանա նկարագրել իր նախասիրությունները, հետաքրքրությունները, նպատակներ ուրվագծել և դրանց հասնելու ճանապարհներ փնտրել:</p>	<p>Հասկանա կազմակերպված առօրյա կարևորությունը հաջողության հասնելու համար:</p> <p>Առօրյա կյանքի՝ իրեն վերաբերող տարբեր իրավիճակներում կարողանա կատարել տրամաբանական եզրահանգումներ, որոշումներ կայացնել, խնդիրներ լուծել:</p>	<p>Կարողանա բացատրել կազմակերպված առօրյա և նպատակների իրականացման կապը, օրինակներ բերի:</p> <p>Հասկանա իր առջև ծառայած դժվարությունները և փորձի ինքնուրույն հաղթահարել դրանք:</p>
Երկնային մարմիններ		
<p>Նախնական գիտելիքներ ունենա աստղերի, Արեգակի, Լուսնի, Երկիր մոլորակի՝ որպես տիեզերական մարմինների, մասին:</p> <p>Իմանա բնության մեջ կատարվող պարբերական երևույթների մասին (գիշեր-ցերեկ, տարվա եղանակներ):</p>	<p>Իմանա տիեզերական մարմինների՝ Արեգակի, Լուսնի, Երկրի հիմնական բնութագրիչները:</p>	<p>Կարողանա բացատրել բնության մեջ կատարվող պարբերական փոփոխությունները (տարվա եղանակներ, գիշեր-ցերեկ):</p>

Տարվա եղանակներ		
<p>Իմանա տարվա եղանակները և նրանց ամիսները: Գիտելիքներ ունենա տարվա եղանակներին բույսերի և կենդանիների հետ կատարվող փոփոխությունների մասին: Կարողանա նկարագրել, թե ինչպես է մարդն արձագանքում տարվա եղանակների փոփոխությանը:</p> <p>Նախնական գիտելիքներ ունենա բույսերի և կենդանիների սնման եղանակի, աճի և շարժունակության մասին:</p>	<p>Կարողանա բացատրել տարվա եղանակների հերթագայությունը, նկարագրել բույսերի և կենդանիների կյանքում տեղի ունեցող փոփոխությունները:</p> <p>Կարողանա բնության մեջ դիտումներ կատարել, կազմել հերթարիումներ:</p>	<p>Իմանա շրջակայքում իրականացվող բնապահպանական միջոցառումների մասին:</p> <p>Կարողանա բնության մեջ կատարած դիտարկումների հիման վրա կազմել աղյուսակներ:</p>
Մեր առողջությունը		
<p>Իմանա մարմնի մասերը, պատկերացում ունենա մարդու օրգանների, զգայարանների, նրանց հիգիենայի մասին:</p> <p>Պատկերացում ունենա օրգանիզմի համար մաշկի ամբողջականության և մարմնի հիգիենայի կանոնների պահպանման անհրաժեշտության մասին: Կարողանա խուսափել մաշկի ամբողջականության խախտման պատճառ հանդիսացող իրավիճակներից:</p>	<p>Կարողանա ցույց տալ մարդու օրգանները, թվարկել որոշ օրգանների համակարգերը:</p> <p>Իմանա զգայարանների անհրաժեշտությունը մարդու համար:</p> <p>Իմանա լայն տարածում ունեցող վարակիչ հիվանդությունների ախտանիշները և դրանցից խուսափելու ուղիները:</p>	<p>Իմանա որոշ օրգանների համակարգերի ֆունկցիաները:</p> <p>Կարողանա կողմնորոշվել և առաջին օգնություն ցուցաբերել վերքերի, արևահարության, ցրտահարության, այրվածքների դեպքում:</p> <p>Կարողանա բացատրել հիվանդությունների կանխարգելման նշանակությունը:</p>

<p>Իմանա վերքերի, կոտրվածքների, այրվածքների, ցրտահարության, արևահարության մասին:</p> <p>Նախնական գիտելիքներ ունենա որոշ վարակիչ հիվանդությունների և դրանց կանխարգելման միջոցների մասին:</p>		
<p>Անվտանգությունը մեր շրջապատում</p>		
<p>Իմանա տարբեր վտանգավոր իրավիճակների մասին, իրազեկ լինի բնական աղետների (երկրաշարժ, փոթորիկ, ջրհեղեղ) մասին, իմանա դրանցից պաշտպանվելու կանոնները, կարողանա կիրառել դրանք:</p> <p>Նախնական գիտելիքներ ունենա ծայրահեղ իրավիճակներում, աղետների ժամանակ կողմնորոշվելու և վտանգից խուսափելու համար:</p>	<p>Հասկանա արտակարգ իրավիճակներում խուճապի վտանգավորությունը, գիտակցի ինքնատիրապետման կարևորությունը և փոխօգնության անհրաժեշտությունը:</p>	<p>Կարողանա բացատրել վտանգ պարունակող իրավիճակները, մեկնաբանել դրանց հնարավոր հետևանքները և կարողանա համապատասխան վարքագիծ դրսևորել:</p>

4-րդ դասարան
Ուսումնառության արդյունքում սովորողը պետք է՝

<p align="center">Ա խումբ (նվազագույն մակարդակ)</p>	<p align="center">Բ խումբ (հավելվում է Ա մակարդակի պահանջներին)</p>	<p align="center">Գ խումբ (հավելվում է Ա և Բ մակարդակների պահանջներին)</p>
<p>Բնություն</p>		
<p>Իմանա Երկրի մակերևույթի հիմնական ձևերը: Քարտեզի վրա կարողանա ցույց տալ օվկիանոսները և մայրցամաքները: Իմանա, որ Երկիրը պատված է մթնոլորտով, ինչ են մթնոլորտային տեղումները: Իմանա ջրի երեք ագրեգատային վիճակների մասին: Կարողանա կատարել ջրի գոլորշիացման, սառեցման, հեղուկ վիճակի վերածելու պարզագույն փորձեր: Իմանա, թե ինչ է աղբյուրը, գետը, լիճը, ծովը, օվկիանոսը ինչով են հարուստ ծովերն ու օվկիանոսները: Գաղափար ունենա մարդկանց, բույսերի ու կենդանիների համար ջրի նշանակության, երկրագնդի վրա քաղցրահամ ջրի պաշարների սահմանափակության մասին: Կարողանա օրինակ-</p>	<p>Կարողանա քարտեզի վրա ցույց տալ երկրագնդի խոշոր հարթավայրեր և լեռներ: Իմանա, թե ինչ է հողերի քայքայման երևույթը: Կարողանա իր շրջակայքում դիտարկել նման երևույթներ և ներկայացնել: Իմանա, թե ինչպես է մարդն օգտագործում գետերի, լճերի, ծովերի և օվկիանոսների հարստությունները: Կարողանա բացատրել, թե ինչու է աղտոտված ջուրը վնասակար մարդու և կենդանիների համար: Ծանոթ լինի կյանքի տարբեր պայմաններին հարմարված բույսերի և կենդանիների օրինակներին:</p>	<p>Կարողանա ինքնուրույն դիտարկումներ կատարել իր շրջապատում տարածված բույսերի ու կենդանիների վերաբերյալ և դրանց արդյունքում պարզագույն խմբավորումներ կատարել: Կարողանա դիտարկումներ անել մթնոլորտային երևույթների (տեղումների և քամու) վերաբերյալ: Կարողանա մեկնաբանություններ անել հողի գլխավոր հատկանիշի՝ բերրիության (բերքատվության) վերաբերյալ, մասնակցի հողի քայքայման դեմ պայքարի փոքրիկ միջոցառումների: Իմանա, թե ինչ է պետք է անել գետերի, լճերի, մաքրության պահպանության համար: Կարողանա Սևանա լճի օրինակով ներկայացնել լճի առանձնահատկությունները: Կարողանա բացատրել իր շրջապատում եղած աղբյուրների առաջացումը: Գիտակցի մարդու տնտեսական գոր-</p>

<p>ներ բերել կենցաղում ջրի խնայողական օգտագործման վերաբերյալ, տանը հետևել ջրաչափի ցուցմունքներին:</p> <p>Գաղափար ունենա հողի, նրա կազմի մասին: Իմանա հողի նշանակությունը բույսերի և այլ կենդանի օրգանիզմների համար: Իմանա՝ ինչ ծառատեսակներ և խոտաբույսեր են աճում իր շրջապատում:</p>		<p>ծունեության ազդեցությունը բնության վրա:</p>
<p>Մարմիններ, նյութեր, մասնիկներ</p>		
<p>Իմանա՝ ինչ են մարմիններն ու նյութերը, որ դրանք կազմված են մասնիկներից:</p> <p>Պարզագույն գիտելիքներ ունենա պինդ, հեղուկ, գազային նյութերի մասին:</p> <p>Նախնական գիտելիքներ ունենա մասնիկների շարժման և փոխազդեցության, մարմինների չափերի, ջերմաստիճանի մասին:</p> <p>Կարողանա օգտվել պարզագույն չափիչ սարքերից և կատարել չափումներ (երկարություն, կշիռ, ջերմաստիճան):</p>	<p>Կարողանա պարզագույն փորձերի միջոցով հիմնավորել նյութերի փոխազդեցությունը և փոխակերպումը, դրանց վերաբերյալ կենցաղում հանդիպող օրինակներ բերի:</p>	<p>Կարողանա իր շրջապատում եղած նյութերը դասակարգել, դիտարկել նյութի մի տեսակից մյուսի փոխակերպումը և եզրահանգումներ անել:</p> <p>Կարողանա կատարել օդի, ջրի ջերմաստիճանի չափումներ և գրանցել:</p>

Բնությունը և մարդը		
<p>Իմանա, թե ինչպես է մարդը վերափոխել շրջակա աշխարհը, նախնական գիտելիքներ ունենա մարդու և շրջակա միջավայրի փոխազդեցության և իր կյանքում բնության դերի մասին:</p> <p>Իմանա տնտեսության գլխավոր ճյուղերի մասին:</p> <p>Իմանա ապրանքափոխանակության և փողի նշանակության մասին:</p> <p>Իմանա, թե ինչ են օգտակար հանածոները, դրանց ռացիոնալ օգտագործման անհրաժեշտությունը:</p> <p>Նախնական գիտելիքներ ունենա բնության աղտոտվածության, աղբի կուտակումների հետևանքների մասին:</p> <p>Ծանոթ լինի բնությանը նվիրված ստեղծագործությունների:</p>	<p>Կարողանա ուսումնական իրավիճակում իրականացնել ապրանքափոխանակություն և առևտուր:</p> <p>Կարողանա օրինակներով հիմնավորել մարդու կախվածությունը շրջակա միջավայրից:</p> <p>Կարողանա ներկայացնել տնտեսության և բնության միջև գոյություն ունեցող կապը:</p> <p>Կարողանա հիմնավորել բնական պաշարների ռացիոնալ օգտագործման անհրաժեշտությունը:</p> <p>Իմանա կենցաղային թափոնների երկրորդային մշակման մասին:</p>	<p>Կարողանա մեկնաբանել, թե ինչպես բնահամակարգերում որևէ օղակին հասցրած վնասը կարող է խաթարել ողջ համակարգը:</p> <p>Մեկնաբանի, թե ինչպես է մարդու գործունեությունն ազդում բնության վրա:</p> <p>Կարողանա մեկնաբանել բնության հանդեպ իր և ուրիշների արարքների հնարավոր հետևանքները, հասկանա շրջակա միջավայրի աղտոտվածության հասցրած վնասը բնությանը:</p>
Մեր հայրենիքը		
<p>Ճանաչի իր հայրենիքը, Հայաստանի Հանրապետության դրոշը, զինանշանը, իմանա պետական օրհներգը:</p> <p>Կարողանա թվարկել Հայաստանի մեծ քաղաքները, լճերը, գետերը,</p>	<p>Իմանա ազգային-պետական տոների մասին: Կարողանա տարբերակել ժամանակագրական միավորները (տարի, հարուրամյակ և այլն): Կարողանա բացատրել</p>	<p>Իմանա Հայաստանի մարզերը, մարզկենտրոնները, կարողանա ցույց տալ դրանք քարտեզի վրա:</p>

<p>լեռները, հարևան պետությունները, Կարողանա ցույց տալ դրանք քարտեզի վրա:</p> <p>Ծանոթ լինի հայ ժողովրդի անցյալի ու ներկայի նշանակալի որոշ իրադարձությունների, գործիչների, նախնական գիտելիքներ ունենա իր հայրենիքի պատմության ու մշակութային հուշարձանների մասին:</p>	<p>հայրենիքի նշանակությունը իր կյանքում:</p>	
<p>Ճանապարհորդություններ և աշխարհագրական հայտնագործություններ</p>		
<p>Ունենա շրջակայքում կողմնորոշվելու նախնական գիտելիքներ և հմտություններ, Կարողանա առարկաների օգնությամբ կողմնորոշվել տեղանքում:</p> <p>Իմանա, թե ինչ է հորիզոնը, հորիզոնագիծը, հորիզոնի հիմնական և միջանկյալ կողմերը: Կարողանա արևի օգնությամբ որոշել հորիզոնի կողմերը:</p> <p>Իմանա հին ժամանակներից մինչև մեր օրերը երկրագնդի հետազոտության մասին: Իմանա վաղ անցյալում փյունիկեցիների, հին հույների, հռոմեացիների կատարած ճանապարհորդությունների մասին:</p> <p>Իմանա շուրջերկրյա ճանապարհոր-</p>	<p>Ունենա քարտեզից օգտվելու նախնական գիտելիքներ և հմտություններ:</p> <p>Կարողանա կողմնացույցով որոշել հորիզոնի կողմերը, կողմնորոշվել տեղանքում:</p> <p>Կարողանա բացատրել նոր մայրցամաքների հայտնագործման, դրանց հետազոտման, շուրջերկրյա ճանապարհորդությունների իրականացման դրդապատճառները:</p> <p>Նախնական գիտելիքներ ունենա տիեզերքում և օվկիանոսում կատարվող ժամանակակից ճանապարհորդությունների մասին:</p>	<p>Կարողանա ճիշտ կողմնորոշվել և տեղաշարժվել տեղանքում պայմանական նշանների օգնությամբ:</p> <p>Կարողանա տեղանքի օբյեկտների միջոցով որոշել հորիզոնի կողմերը:</p> <p>Կարողանա բացատրել վաղ անցյալում կատարված ճանապարհորդությունների ազդեցությունը մարդկության զարգացման վրա:</p> <p>Կարողանա ինքնուրույն տեղեկություններ հավաքել երկրագնդի և տիեզերքի ժամանակակից հետազոտությունների վերաբերյալ:</p>

դությունների մասին:		
Ես և հասարակությունը		
<p>Նախնական գիտելիքներ ունենա մարդկանց լեզվական, մշակութային, ռասայական տարբերությունների մասին: <i>(լրաց., խմբ. 03.02. 2014, N 87-Ա/Ք)</i></p> <p>Իմանա հասարակական վարքի կանոնները, իր իրավունքներն ու պարտականությունները:</p>	<p>Հասկանա կարծրատիպերի և նախապաշարումների վտանգը և կարողանա օրինակներ բերել:</p>	<p>Բացատրի մարդկանց փոխհարաբերություններում հավասարության, արդարության, բարեկամության և խաղաղության կարևորությունը, կարողանա պահպանել համակեցության կանոնները:</p> <p>Կարողանա հիմնավորել ընկալումների բազմազանությունը հարգելու անհրաժեշտությունը:</p> <p>Կարողանա օգտվել մարդու, հասարակության և շրջապատող աշխարհի մասին տեղեկատվության տարբեր աղբյուրներից:</p>

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

«ԵՍ ԵՎ ՇՐՋԱԿԱ ԱՇԽԱՐՀԸ» ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԾՐԱԳԻՐ

ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ

«Ես և շրջակա աշխարհը» ինտեգրված դասընթացը կոչված է օգնելու երեխային ճանաչել իրեն ոչ միայն որպես անհատ, այլև որպես հասարակության մասնիկ: Դասընթացի օգնությամբ կրտսեր դպրոցականը սկսում է «կառուցել» իր սեփական աշխարհը՝ գծելով իր պատկերացումների, զգացողությունների, մտքերի ու նախասիրությունների շրջանակը: Թեմաներն ընտրված են այնպես, որ աշակերտի մեջ քայլ առ քայլ ձևավորվի այն գիտակցությունը, որ ինքն աշխարհում մենակ չէ, որ իր սեփական ցանկություններից ու երազներից այն կողմ կան ուրիշ մարդիկ, որոնք իրեն նման չեն, և, ինչպես ինքը, անկրկնելի անհատականություն են, ուստի նույնպես արժանի են հարգանքի:

Կրտսեր դպրոցականի պատկերացումները ընդլայնվում են շրջակա աշխարհի հետ ծանոթացման շնորհիվ: Երեխաներն ուսումնասիրում են իրենց բակը, քաղաքը, մարզը, հայրենիքը, նրա ներկան և անցյալը, պատմամշակութային արժեքները, ծանոթանում են տարբեր մասնագիտությունների տեր մարդկանց, սովորում են հասարակական վայրերում օրինակելի վարքագիծ դրսևորել, ձեռք են բերում հաղորդակցական հմտություններ, առողջ և անվտանգ ապրելակերպի համար անհրաժեշտ կարողություններ:

Տարրական դպրոցում սովորողի գիտելիքները սերտորեն առնչվում են մայրենիին, մաթեմատիկային և այլ ուսումնական առարկաների: Շատ կարևոր է ի նկատի ունենալ, որ այս դասընթացի արդյունքում ձեռք բերված գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները արժեքավոր են որպես հենք նոր գիտելիքների համար: Դասընթացի բոլոր թեմաների ուսումնասիրության ժամանակ կարևոր է ապահովել բազմաբնույթ գործնական աշխատանքների կիրառումը:

Դասընթացի ծրագիրը կազմված է երեք մասից և նախատեսվում է 2-4-րդ դասարանների համար:

Առարկային հատկացվում է.

2-րդ դասարանում - շաբաթական 1 ժամ, տարեկան 32 ժամ,

3-րդ դասարանում - շաբաթական 1 ժամ, տարեկան 34 ժամ,

4-րդ դասարանում - շաբաթական 2 ժամ, տարեկան 68 ժամ:

«Ես և շրջակա աշխարհը»
2-րդ դասարան
(շաբաթական 1 ժամ, տարեկան 32 ժամ)

Թեմա 1. Ով եմ ես (2 ժամ)

Ով եմ ես. ճանաչել ինքս ինձ: Իմ նախասիրությունները, նպատակները, սովորությունները: Ինչով եմ նման ու տարբեր մյուսներից : Ինչպես եմ ընկալում աշխարհը:

Թեմա 2. Ես և իմ ընտանիքը (3 ժամ)

Իմ փոքր և մեծ ընտանիքը: Ով ինչով է զբաղվում. դերերն ընտանիքում: Իմ դերն ընտանիքում: Հարաբերություններն ընտանջքում, իրավունքներն ու պարտականությունները, համակեցության կանոններ, փոխադարձ հարգանք և հոգատարություն: Ընտանիքը հանգստանում է, ընտանեկան տոներ:

Թեմա 3. Ես և դպրոցը (2 ժամ)

Ինչու եմ դպրոց հաճախում: Ես և իմ ընկերները, մեր դասարանը: Բարեկիրթ հաղորդակցություն: Համագործակցության կարևորությունը: Վարքագիծը դպրոցում: Հարաբերությունները դպրոցում:

Թեմա 4. Իմ տունը, իմ բակը, իմ փողոցը (2 ժամ)

Որտեղ եմ ապրում, իմ հարևանները: Իմ փողոցը, թաղը, իմ հասցեն, կողմնորոշվելը շրջակայքում: Համագործակցությունն ու փոխօգնությունը համայնքում:

Թեմա 5. Քաղաք և գյուղ (1 ժամ)

Որտեղ եմ ապրում՝ իմ քաղաքը, գյուղը. ինչով է հայտնի. նշանավոր մարդիկ, տեսարժան վայրերը, բնակիչների հիմնական զբաղմունքները, Հոգատար վերաբերմունք շրջապատի նկատմամբ (մարդկանց, կենդանիների, բույսերի, փողոցի, բակի):

Կրկնություն (1 ժամ)

Թեմա 6. Բնությունն իմ շուրջ (12 ժամ)

Ինչ է բնությունը: Անկենդան մարմիններ, կենդանի օրգանիզմներ: Անկենդան մարմինների և կենդանի օրգանիզմների կապը: Շրջապատում հանդիպող բույսերը և կենդանիները: Բույսերի (ծառեր, թփեր, խոտաբույսեր) և կենդանիների (միջատներ, ձկներ, թռչուններ, գազաններ) բազմազանությունը: Բույսերի դերը բնության մեջ և մարդու կյանքում (օդի մաքրությունը, բույսերի գեղեցկությունը, հրաշալի դեղատու, մրգեր, բանջարեղեն, մշակովի և այլ բույսեր): Ընտանի և վայրի կենդանիներ: Կենդանիները և մարդը: Մենք բնության բարեկամներն ենք (պահպանենք և սիրենք բնությունը):

Գործնական աշխատանքներ. տարվա տարբեր եղանակներին բնության մեջ իրականացող դիտումներ: Փոխադարձ կապերը բնության մեջ:

Թեմա 7. Առողջություն և անվտանգ կենսագործունեություն (5 ժամ)

Մնունդ, հիգիենա: Ինչպես խուսափել վարակներից: Անվտանգության պահպանումը տանը և տնից դուրս: Երթևեկության կանոններ:

Ամփոփում (1 ժամ)

Պահուստային (3 ժամ)

3-րդ դասարան
(շաբաթական 1 ժամ, տարեկան 34 ժամ)

Թեմա 1. Ես և իմ շրջապատի մարդիկ (5 ժամ)

Ընկերություն, ընկերական հարաբերություններ, վստահություն, փոխօգնություն և համագործակցություն: Տղաների և աղջիկների փոխհարաբերությունը: Իմ իրավունքները և պարտականությունները:

Արարքներ. դրանց հետևանքները: Վարքի կանոններ:

Միջավայրն, ուր ապրում եմ: Մարդու՝ միջավայրում ունեցած դերի կարևորությունը:

Թեմա 2. Ինչպես եմ կազմակերպում իմ կյանքը (3 ժամ)

Իմ առօրյան, ժամանակի արդյունավետ տնօրինում, օրվա ռեժիմ: Աշխատանք և ժամանց. ինչպես կազմակերպել հանգիստը:

Որոշում կայացնել, խնդիրներ լուծել: Ինչպես հաղթահարել կոնֆլիկտը կամ խուսափել դրանից:

Իմ նախասիրությունները: Իմ նպատակները, ինչպես իրականացնել դրանք:

Թեմա 3. Երկնային մարմիններ (2 ժամ)

Աստղեր, Արեգակ, Լուսին, Երկիր:

Թեմա 4. Տարվա եղանակներ (6 ժամ)

Օրացույց, տարեթիվ, տարվա եղանակները: Բնությունը տարբեր եղանակներին: Բույսերն ու կենդանիները տարվա տարբեր եղանակներին: Ինչպես է մարդն արձագանքում եղանակի փոփոխություններին:

Գործնական աշխատանքներ. սեզոնային փոփոխությունների դիտումներ, հերբարիումների և աղյուսակների կազմում:

Կրկնություն (1 ժամ)

Թեմա 5. Մեր առողջությունը (10 ժամ)

Իմ մարմինը որպես աշխատող համակարգ. մարմնի կառուցվածքը, օրգանների համակարգեր:

Ինչպես ենք ընկալում աշխարհը. տեսողության, լսողության, հոտառության, համի, շոշափելիքի զգայարաններ, դրանց հիգիենան:

Մաշկ. մեր օրգանիզմի պաշտպանությունը՝ վերքեր, կոտրվածքներ, այրվածքներ, ցրտահարություն, արևահարություն:

Հիվանդությունների կանխարգելում: Մեր օրգանիզմի պահանջները. առողջ և ռացիոնալ սնունդ: Մաքուր կենցաղ (հիգիենա), կեցվածք, կոփում: Օգտակար և վնասակար սովորություններ:

Գործնական աշխատանք. առաջին օգնություն:

Թեմա 6. Անվտանգությունը մեր շրջապատում (3 ժամ)

Վտանգները մեր շրջապատում: Պատահարներ և ծայրահեղ իրավիճակներ:

Պաշտպանությունը բնական աղետների ժամանակ: Ինչպես պաշտպանվել երկրաշարժի ժամանակ:

Ամփոփում (1 ժամ)

Պահուստային (3 ժամ)

4-րդ դասարան

(շաբաթական 2 ժամ, տարեկան 68 ժամ)

Թեմա 1. Բնություն (12 ժամ)

Երկիրը մեր ընդհանուր տունն է: Մեր մոլորակի բնության բազմազանությունը: Երկրի մակերևույթը. հարթավայրեր, բլուրներ, լեռներ: Մայրցամաքներ, օվկիանոսներ:

Երկրի օդային հագուստը. օդի դերը և նշանակությունը: Մեզ սնող հողը: Ջուրը բնության մեջ. օվկիանոսներ, ծովեր, գետեր, լճեր, աղբյուրներ: Խնայողական վերաբերմունք ջրի նկատմամբ: Կենդանի մոլորակ. բույսեր, կենդանիներ, մարդ: Փոխկապվածությունը բնության մեջ:

Թեմա 2. Մարմիններ, նյութեր, մասնիկներ (5 ժամ)

Նյութերի բազմազանությունը, հատկությունները: Պինդ, հեղուկ, գազային նյութեր: Զերմաստիճան, ջերմաչափ: Չափ ու կշիռ. Միավորները:

Կրկնություն (1 ժամ)

Թեմա 3. Բնությունը և մարդը (9 ժամ)

Մարդու կախվածությունը շրջակա միջավայրից: Ինչպես և ինչու է մարդը վերափոխել շրջակա աշխարհը: Աշխատանք (գբաղմունք, մասնագիտություն):

Տնտեսության գլխավոր ճյուղերը: Ապրանքափոխանակություն, առևտուր: Ինչ է փողը: Տնտեսությունը և բնությունը: Օգտակար հանածոներ, դրանց խնայողաբար օգտագործումը: Բնության վատթարացումը և մարդու դերը դրանում, բնության պահպանությունը: Բնությունը մարդու ստեղծագործություններում:

Թեմա 4. Մեր հայրենիքը (11 ժամ)

Հայաստանն իմ հայրենիքն է: Մեր պետականության խորհրդանիշները՝ զինանշան, դրոշ, օրհներգ: Ազգային-պետական տոներ: Հայաստանի տեղն աշխարհում, մեր հարևան պետությունները: Հայաստանի մարզերը, քաղաքները:

Մեր հայրենիքի անցյալը և ներկան: Տարիների հաշվումը պատմության մեջ: Նշանավոր գործիչներ և իրադարձություններ, մշակութային արժեքներ (մագաղաթյա ձեռագրեր, մանրանկարչություն, խաչքար):

Կրկնություն (1 ժամ)

Թեմա 5. Ճանապարհորդություններ և աշխարհագրական հայտնագործություններ (11 ժամ)

Կողմնորոշում տեղանքում, հորիզոն, հորիզոնի կողմերը, կողմնացույց:

Ճանապարհորդություններ վաղ անցյալում: Ճանապարհորդություն դեպի Չինաստան և Հնդկաստան: Ամերիկայի հայտնագործումը: Ճանապարհորդություններ Աֆրիկայով, Ավստրալիայի հայտնագործումը, Անտարկտիդայի հայտնագործումը: Շուրջերկրյա ճանապարհորդություններ: Ժամանակակից ճանապարհորդությունները օվկիանոսներում, տիեզերքում:

Կրկնություն (1 ժամ)

Թեմա 6. Ես և հասարակությունը (7 ժամ)

Իրավունք և պարտականություն: Իրավունքների շուրջ ծագած հակասություններ: Ընկալումների բազմազանություն: Հանդուրժողականություն, իրավահավասարություն, ընկալումների բազմազանություն: Կարծրատիպեր: Միջմշակութային հաղորդակցություն, ընդունել և հարգել տարբերությունները: Փոփոխությունները մարդու կյանքում. ինչով են դրանք պայմանավորված: Անհատի դերը ապագայի ընտրության հարցում:

Ամփոփում (2 ժամ)

Պահուստային (8 ժամ)

Արժեքային համակարգ

Ներկայացվող պահանջներն արտահայտվում են սովորողի՝ որպես անձի և քաղաքացու ցուցաբերած վերաբերմունքի, դիրքորոշման, վարքի և գործելակերպի միջոցով: «Ես և շրջակա աշխարհը» դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում սովորողը պետք է՝

- հետաքրքրասիրություն հանդես բերի աշխարհի նկատմամբ՝ իր ողջ բազմազանությամբ,
- հանդուրժող և բարյացակամ վերաբերմունք դրսևորի այլ մշակույթների նկատմամբ,
- հոգատար լինի կենդանի էակների հանդեպ,
- գիտակցի բնական պաշարների սահմանափակ լինելը, խնայողական վերաբերմունք ունենա բնական պաշարների հանդեպ,
- սիրի բնությունը, գնահատի նրա գեղեցկությունը,
- պատասխանատու վարքագիծ ունենա բնության հանդեպ,
- սիրի հայրենիքը, պատասխանատու վարքագիծ ունենա հայրենիքի հանդեպ,
- կարևորի իր հայրենիքի պատմամշակութային արժեքները,
- լինի ընկերասեր, կարևորի փոխօգնությունն ու համագործակցությունը,
- գնահատի ուրիշների աշխատանքը և հաջողությունները,
- կարևորի բարեկիրթ հաղորդակցման դերը միջանձնային հարաբերություններում, կարողանա համագործակցել
- լինի ազնիվ, արդարամիտ, բարի, պարտաճանաչ, պատասխանատու,
- չհանդուրժի կեղծիքը, իրավունքների ոտնահարումը և անարդարությունը,
- գիտակցի սեփական կարծիքը հստակ ձևակերպելու, ուրիշներին հասկանալու անհրաժեշտությունն ու կարևորությունը փոխըմբռնման համար:

7. Գրականության ցանկ

1. Հանրակրթության պետական կրթակարգ: Միջնակարգ կրթության պետական չափորոշիչ, 2004:
2. Հանրակրթության պետական չափորոշիչ, 2010:
3. Ալեքսանյան Լ., Թորոսյան Ն. և ուրիշներ, Կյանքի հմտություններ, Ձեռնարկներ ուսուցիչների համար, 1-5-րդ դասարաններ, 2001-2003:
4. Ջեյմս Ռ, Սթոքհարդ Կրտսեր, Մեթոդներ և միջոցներ փարրական և միջին դպրոցի հասարակագիտական առարկաների համար, 2001:
5. Հովհաննիսյան Գ, և ուրիշներ, Կառուցողական կրթության հիմունքները և մեթոդները, Տիգրան մեծ, Երևան, 2004:
6. Դավթյան Մ. և ուրիշներ, Կրթակարգի մշակման և ինտեգրման մոտեցումներ, Այոեքս, Երևան, 2004:
7. Հասարակագիտության ուսուցման արդի հիմնահարցեր, Ձեռնարկ մանկավարժների համար, Երևան, 2005:
8. Հասարակագիտության ինտեգրված ուսուցում, Ձեռնարկ մանկավարժների համար, Երևան, 2006:
9. Ինտեգրված թեմատիկ միավորներ, Ձեռնարկ փարրական դպրոցի ուսուցիչների պատրաստման ու վերապատրաստման համար, Երևան, 2003.
10. Աստվածատրյան Մ. և ուրիշներ, Նոր մոտեցումներ ուսուցիչների պատրաստման գործընթացին, Այլընտրանքային մեկնաբանություն, Այոեքս, Երևան, 2004:
11. Աստվածատրյան Մ. և ուրիշներ, Ուսումնառությունն ու դասավանդումը կրտսեր դպրոցում, Ձեռնարկ ուսուցիչների համար, Այոեքս, Երևան, 2001:
12. Աստվածատրյան Մ. և ուրիշներ, Ուսուցիչների վերապատրաստման գործընթացի կատարելագործումը, Ձեռնարկ ուսուցիչների համար, Այոեքս, Երևան, 2003.
13. Բազմաբնույթ մտածողության տեսության կիրառումը ուսուցման վաղ շրջանում, Ձեռնարկ փարրական դպրոցի ուսուցիչների համար, Այոեքս, Երևան, 2001:
14. *Standards of Learning for Virginia Public Schools, Board of Education, June 2004.*
15. *Standards for Excellence in Education, CBE, ASCD, Alexandria, Virginia, 1998*
16. *Gardner Howard, Intelligences for the 21st Century. New York, basic Books, 1999.*
17. *Thomas R. Hoer. Becoming Multiple Intelligences School. ASCD, Alexandria, Virginia, 2000.*

18. *Иоффе А. Н., Зеленцова А. В., Современные подходы к гражданскому образованию в России. Преподавании курсов истории и обществознания в общеобразовательных учреждениях. Санкт-Петербурга в 2002/2003 учебном году,*
19. *Журнал "Обществознание в школе" за 2005 г.*
20. *Turner, Thomas. (1999). Essentials of elementary social studies, second edition, Allyn and Bacon,.*
21. *Борзова Л. П. Методика преподавания обществознания в начальной школе: История: Краеведение: Экономика: Право: ОБЖ: М., ВЛАДОС-ПРЕСС, 2004.*
22. *Боголюбов Л. Н. "Оценка качества подготовки выпускников основной школы по обществознанию." М. Дрофа, 2001.*
23. *Hoge, J.D. (2002). Character Education, Citizenship Education, and the Social Studies. The Social Studies. 93 (3), 103-109.*
24. *Macdonald, J. (1965). A Philosophy of Education. Glenview, Illinois: Scott, Foresman and Company.*
25. *Chapin, June. 2003, A Practical Guide to Secondary Social Studies, London, Pearson Education*